

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ АВТОТРАНСПОРТУ

А Транспорт – одна із найважливіших галузей економіки: перевезення людей і вантажів – життєва потреба суспільства. Висвітлені критерії, показники та рівні системи управління якістю підготовки спеціалістів автотранспорту.

Ключові слова: критерії, показники, рівні, система, управління, якість підготовки, спеціаліст автотранспорту.

Владимир Дубинецкий. Критерии, показатели и уровни сформированности системы управления качеством подготовки специалистов автотранспорта.

А Транспорт – одна из важнейших отраслей экономики: перевозки людей и грузов – жизненная потребность общества. Освещены критерии, показатели и уровни системы управления качеством подготовки специалистов автотранспорта.

Ключевые слова: критерии, показатели, уровни, система, управление, качество подготовки, специалист автотранспорта.

Volodymyr Dubynets'ky. Criteria, indicators and levels of the formation of the system of quality management of specialists in vehicles training.

S Transport, one of the most important sectors of the economy: transportation of people and goods, is a vital need of the society. The criteria, indicators and levels of quality management of specialists in vehicles training are covered.

Key words: criteria, indicators, levels, system, management, quality of training, specialist in vehicles.

Постановка проблеми. Сучасний освітній процес супроводжується зростанням вимоги держави і суспільства до підготовки спеціалістів автотранспорту, кількість якого з кожним роком зростає. На дорогах України кожного року гине біля 20 тисяч людей. Звідси виникає потреба корінним чином змінити якість підготовки спеціаліста автотранспорту. У зв'язку з цим стрижнем проблеми є формування їхнього професійного рівня, що неможливо досягти без удосконалення системи управління якістю підготовки фахівців. Особливо важливо, що підготовка спеціалістів автотранспорту відбувається в умовах постійної модернізації транспорту. Кожні 5 років змінюються моделі машин, що потребує постійного вдосконалення професійної майстерності. Теоретична і практична підготовка вимагають нових форм і методів, нових інноваційних підходів. Цього можливо досягти при ефективній системі управління процесами підготовки фахівців.

Аналіз останніх досліджень. Проведений ретроспективний аналіз процесів розвитку та управління навчальними закладами, підготовки кадрів показав, що зазначену проблему досліджували Ю. Бабанський, В. Бондар, О. Барно, І. Зязюн, Б. Качур, С. Крижук, В. Кремень.

Сучасна високотехнологічна, соціально-ефективна освітня система є однією з базових умов функціонування держави і суспільства в постіндустріальному світі. Вища освіта як одна із важливих освітніх підсистем є глибоко інтегрованою з виробництвом та сферою послуг і відіграє ключову роль у побудові конкурентоспроможної вітчизняної економіки.

Мета статті. В умовах незалежності україн-

ська вища освіта поступово, але неухильно рухається в напрямку системних реформ, які мають вивести її на якісно новий рівень, що забезпечить ефективне використання її головної функції – підготовку висококваліфікованих фахівців широкого профілю, соціально-адаптованих, здатних задовольнити вимоги економічних структур, а також упродовж усього життя самостійно здобувати й оновлювати знання і вміння, необхідні для повноцінної трудової діяльності.

Виклад основного матеріалу. Тенденції до світової економічної інтеграції і стрімкий економічний прогрес виявили комплекс проблем, соціальних для всіх країн світу. Однією з ключових є розвиток трудових ресурсів, професійно-кваліфікаційного складу робочої сили і система її професійної підготовки. Зростання попиту на спеціалістів високої кваліфікації і компетенції стає глобальним і вимагає постійних пошуків ефективних шляхів оптимізації підходів і методів їхньої професійної підготовки. Незважаючи на те, що шляхи пошуку у різних країнах дещо відрізняються, їхньою загальною метою є максимальна швидка підготовка фахівців із кваліфікацією широкого профілю, зорієнтованих на конкретні робочі місця. У фахівців, і перш за все у молоді, повинна бути сформована кваліфікація, яка б дозволяла успішно конкурувати на ринку праці та задовольняла сучасні вимоги роботодавців. Її параметри сьогодні визначаються такими критеріями: кваліфікація фахівців має широкий профіль і відповідає вимогам виробничих процесів конкретних технологій у виробництві та сфері послуг; кваліфікація підвищується у відповідності з розвитком техніки і технології; фахівець

на реальному робочому місці володіє необхідним комплексом знань у сфері менеджменту, соціальної психології, колективної співпраці тощо; фахівець готовий до змін та інновацій.

Формування цих параметрів має розпочинатися в системі первинної освіти. Її зміст повинен базуватися на вимогах роботодавців до сучасних кваліфікацій, розпізнаванні перспективних кваліфікацій.

Робота НМЦ ПТО у Тернопільській області спрямована на вирішення центрального питання реформування та модернізації ПТО Тернопільщини – на оптимізацію взаємовідносин і взаємозв'язків професійно-технічної освіти з ринком праці шляхом упровадження стандартів професійно-технічної освіти, орієнтованих на світ праці. В рамках стандарту ПТО відбувається об'єднання трьох специфікацій: сфери праці, навчання й оцінки. Це вимагає послідовної проєкції вимог до трудової діяльності на те, чому людина повинна навчатися, щоб виконувати певну діяльність, і як це може бути перевірене і підтвержене.

Зв'язок сфери праці і сфери освіти в стандарті досягається шляхом перекладу вимог однієї сфери на мову іншої сфери, ключовим положенням якого є формулювання кінцевих результатів навчання, які встановлюють, чого саме навчаться учні на завершення терміну навчання.

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що основним об'єктом стандартизації є зміст професійно-технічної освіти і система його формування у цілковитій відповідності до вимог ринку праці. Не менш значними є також екзаменаційні вимоги, що дозволяють порівнювати параметри запланованого кінцевого результату ПТО з реальними досягненнями випускників. Ці вимоги реалізуються через стандартизацію форм і критеріїв кваліфікаційної атестації випускників.

Стандарти також спрямовують професійно-технічну освіту на формування в учнів широкопрофільних кваліфікацій, які базуються на загальнотехнологічних знаннях і вміннях, сприяючи подальшій спеціалізації, а також дозволяють своєчасно реагувати системі ПТО на зміни, що відбуваються у виробництві та сфері послуг і трансформуватися у конкретні вимоги роботодавців до кваліфікацій. Це сприятиме також формуванню у випускників ПТНЗ необхідних ключових кваліфікацій, умінні планувати свою професійну кар'єру та організувати підтримку їхнього працевлаштування і створюватиме систему оцінки діяльності ПТНЗ. Основним показником при цьому буде успіх у працевлаштуванні випускників. Метою державного стандарту ПТО є проведення державної політики у сфері ПТО, тобто: забезпечення в усіх регіонах і в різних галузях економіки еквівалентності ПТО і визнання кваліфікації та документів про ПТО; формування єдиного освітнього простору в Україні; усунення відмінностей у змісті підготовки конкурентоспроможних на ринку праці кваліфікованих робітників та у термінології, що використовується у ПТО; за-

безпечення належної підготовки кваліфікованих робітників (молодших спеціалістів); створення нормативної бази для функціонування ступеневої професійно-технічної освіти в системі багаторівневої освіти громадян [1; 2; 3; 4].

Інтенсивний розвиток автомобільного транспорту в Україні щорічно вимагає збільшення кількості водіїв дорожньо-транспортних засобів [6; 7; 8].

Ця категорія через специфіку їхньої виробничої діяльності підпадає під цілу низку ризиків, негативних форм впливу і посягань як матеріального, так і морального та психологічного плану, що часто призводять навіть до трагічних результатів.

Тут доцільно навести хоча б наближену класифікацію професійних ризиків, небезпек і посягань, які чатують на водіїв, виділяємо як таких 10 груп:

– *перша група* – аварії і катастрофи на дорогах, викликані поганим станом автомобільних доріг, низьким рівнем підготовки водіїв, утому і засинанням водіїв за кермом, уживання ними алкогольних і наркотичних засобів, засліпленням водіїв у нічний час світлом фар зустрічних автомобілів, поганою видимістю та іншими кліматичними умовами, відмовою окремих вузлів, механізмів та агрегатів, насамперед гальм і кермового управління;

– *друга* – посягання на транспортні засоби та вантажі, що перевозяться. Водії є матеріально відповідальними особами, які відповідають за збереження дорожньо-транспортних засобів і за вантажі, що транспортуються, тому часто піддаються нападам як окремих злочинців, так і цілих злочинних формувань, які намагаються заволодіти матеріальними цінностями;

– *третья* – продаж і поставка неякісних запасних частин і паливно-мастильних матеріалів, що негативно відбивається на продуктивності праці водіїв, зниженні строків служби агрегатів автомобіля, збільшенні витрат на проведення технічного автосервісу і морально-психологічному стані водіїв;

– *четверта* – необґрунтовані і необ'єктивні претензії до водіїв з боку працівників дорожньо-патрульних служб і контролюючих ревізійних і фінансових органів на дорогах;

– *п'ята* – навмисні викривлення й упереджене проведення трасологічної експертизи і результатів та причин дорожньо-транспортних пригод з боку працівників відповідних структур, які можуть спричинити висновки, спрямовані проти водіїв;

– *шоста* – проведення слідчих дій і підготовка та ведення судових справ з автотранспорту з різними звинуваченнями водіїв з недостатніми або некваліфікованими доказами їх вини і винесення необґрунтованих покарань і вироків;

– *сьома* – специфіка роботи водіїв, особливо дальнобійників, пов'язана з тривалим перебуванням у складних побутових умовах, порушенням режимів харчування, професійними захворюваннями, відсутністю належного медичного обслуговування;

– *восьма* – соціально-психологічні негативні впливи на водіїв, викликані розладами в сім'ях,

недостатньою увагою до виховання дітей, затруненими можливостями брати участь у громадсько-політичній діяльності;

– *дев'ята* – занижені можливості підвищення власного професійного й освітнього рівня, участі у спортивних і культурних заходах;

– *десята* – відсутність чіткої системи підвищення кваліфікації водіїв з розділами вивчення правових питань і законодавства в галузі транспортної політики і трудових відносин, основ страхової справи, екологічної безпеки.

Таке обширне коло проблем, які супроводжують професію водія і вимагають її захисту, потребують організації підготовки фахівців, здатних його забезпечити.

При вирішенні питання про можливість підготовки таких фахівців треба виходити з аналізу обсягів знань, якими вони мають володіти, що у свою чергу обумовлюється наведеним вище переліком ризиків і можливих причин порушення прав водіїв. Проведений нами аналіз цих факторів приводить до висновку, що майбутні фахівці із захисту прав водіїв і страхової справи повинні відповідати наступним рівневим і кваліфікаційним вимогам:

1. Це мають бути спеціалісти або магістри (III або IV рівня фахової підготовки) з обов'язковою наявністю прав на управління автомобілем.

2. Вони повинні мати ґрунтовні знання з будови автомобіля, з організації та управління автотранспортним підприємством, знати систему технічного обслуговування автомобілів, технологічні й організаційні методи перевезення вантажів і пасажирів, що при необхідності надасть їм можливість ґрунтовно і кваліфіковано розібратися у проблемах, пов'язаних із порушенням прав водіїв і можливими ексцесами, які спричиняють виникнення страхових позовів.

3. Для проведення кваліфікованої експертизи причин втрати роботоздатності окремими агрегатами або поломки деталей такі фахівці повинні знати властивості матеріалів деталей за критеріями їх роботоздатності, бути обізнаними з теорією надійності та якості машин, з методами і обладнанням для визначення механічних характеристик матеріалів.

4. Необхідність бути обізнаними з причинами і наслідками можливого підвищення забруднення навколишнього середовища в результаті функціонування автомобільного транспорту, знати вимоги і нормативи екологічної безпеки у відповідності з діючим законодавством [9; 10].

5. Участь у підготовці матеріалів для винесення судових рішень стосовно водіїв, до яких пред'являються певні звинувачення, вимагає від фахівців відповідної юридичної підготовки з проблем процесуального господарського і кримінального права.

6. Майбутні фахівці даного спрямування повинні знати основи ринкової економіки, бухгалтерського обліку й аудиту, принципи залучення інвестицій і взаємодії з іноземними партнерами.

ґрунтовне володіння знаннями, колом повноважень, обов'язків і можливості та правомірності винесення адміністративних стягнень і покарань співробітниками внутрішніх справ та Державтоінспекції, що за необхідності дає змогу оцінювати їхню правомірність і законність.

Зважаючи на можливі зловживання й обрахунки власників автотранспорту при купівлі чи продажу дорожньо-транспортних засобів, недоречності та непорозуміння, які мають місце при придбанні автомобілів за кордоном і необхідність оформлення їхнього розмитнення, фахівець із захисту прав водіїв та страхової справи повинен володіти знаннями з організації торгівлі та бути обізнаним із існуючим законодавством із названих проблем.

Введення обов'язкового страхування дорожньо-транспортних засобів, необхідність проведення кваліфікованої оцінки їхньої вартості, обґрунтоване призначення страхових сум і внесків, визначення компенсаційних коштів за збитки, заподіяних у випадках, передбачених умовами страхування вимагає підготовки компетентних фахівців із цих питань, які б діяли у межах законодавства, не допускаючи порушень інтересів і прав власників автомобілів.

Особливості професії водія, пов'язані з постійною зміною ситуації на дорогах, виникненням аварійних ситуацій, травми учасників дорожньо-транспортних пригод і непоодинокі летальні випадки викликають появу у водіїв психологічних стресів, розладів і зривів, які нерідко призводять до необхідності зміни професії. В подібних випадках особа, котра захищає права водіїв, повинна володіти основами знань із психології людини і в поєднанні їх із професійними знаннями надавати водіям необхідну допомогу, включаючи і невідкладну медичну.

Знання іноземних мов, володіння комп'ютером, сучасними методами зв'язку і комунікацій є обов'язковими вимогами до майбутніх фахівців із захисту прав водіїв та страхової справи, зважаючи на необхідність взаємодії з міжнародними службами та установами подібного спрямування [3]. Аналізуючи перелік знань, якими має володіти фахівець із захисту прав водіїв і страхової справи, можна переконатися, що в цій професії мають бути поєднані знання інженера-механіка автомобільного транспорту, юриста, психолога, а також він повинен володіти основами знань економіста, медичного працівника і криміналіста.

Критерії оцінювання нових технологій на етапі функціонування. Зміст навчання може бути оцінений частковим критерієм ефективності змісту навчання, що характеризується такими якісними і кількісними показниками.

До якісних показників належать: цілісність відображення у змісті навчання завдань освіти, виховання і розвитку; структурна відповідність змісту навчання прийнятій психолого-педагогічній концепції засвоєння; відображення у змісті навчання сучасного рівня розвитку науки, техніки і виробництва; гносеологічно правильне спів-

віднесення емпіричного і теоретичного, образного і поняттєвого, конкретного й абстрактного.

Ці показники дозволяють виявити феномен ефективності і здійснити якісний його аналіз. Разом з тим необхідно використовувати кількісні показники, що хоча й не відображають сутності досліджуваного процесу, але дозволяють поліпшити педагогічну діяльність.

До таких показників належать: інформативність навчального матеріалу, що встановлюється шляхом співвіднесення елементів змісту, передбачених програмою, з такими, що вводяться викладачем в одиницю часу; засвоєння навчального матеріалу, обумовлене співвіднесенням обсягу навчального матеріалу, засвоєного студентами, за одиницю часу, до матеріалу, повідомленого студентам за той же час. Одиниця засвоєння навчального матеріалу є умовною величиною, у якості якої можуть бути формули, дефініції, правила тощо.

Для оцінки ефективності методів, що використовуються в процесі навчання, застосовується відповідний частковий критерій.

Він може бути охарактеризований такими якісними показниками: адекватність методів меті та змісту навчального матеріалу; обґрунтованість вибору методів навчання в перцептивному, гностичному, логічному, контрольно-оцінному, мотиваційному та інших аспектах. При оцінюванні за цим показником визначається міра врахування викладачем вікових особистісних особливостей студентів, рівня їхньої теоретичної і практичної підготовки, а також власних можливостей; розмаїття використовуваних методів і варіативність реалізованих прийомів навчання; відповідність методів навчання реальній матеріально-технічній базі і відведеному навчальному часові.

Ефективність використовуваних у процесі навчання дидактичних засобів встановлюється за такими якісними показниками: забезпечення принципів наочності і доступності навчання; функціональна відповідність дидактичним завданням, змісту й обраним методам навчання; комплексність застосування; універсальність використання і зручність експлуатації засобів навчання.

При оцінюванні ефективності засобів навчання за допомогою кількісних показників їх вибір здійснюється залежно від виду дидактичного засобу, що використовується.

Якісними показниками, що розкривають частковий критерій ефективної організації навчального процесу, є: відповідність форм організації навчання прийнятим періодам засвоєння знань і формування навичок і вмінь (психологічний і логічний аспекти); змінюваність і різноманітність форм навчання та варіативність їхніх видів; забезпечення раціонального поєднання колективної та індивідуальної форм діяльності студентів [2].

Кількісними показниками при цьому можуть бути: кількість часу, що відводиться і витрачається на виконання поставлених завдань; темп

протікання навчального процесу; допомога викладача студентам при організації їх самостійної діяльності.

Критерій ефективності результатів навчання. Якісне оцінювання знань студентів може здійснюватися за такими показниками: глибина знань, що характеризується числом усвідомлених істотних зв'язків даного знання з іншими, що з ним співвідносяться; дієвість знань, що передбачає готовність і вміння студентів застосовувати їх у подібних і варіативних ситуаціях; системність, що визначається як сукупність знань у свідомості студента, і структура якої відповідає структурі наукового знання; усвідомленість знань, що виявляється в розумінні зв'язків між ними, шляхів одержання знань, умінні їх доводити.

Як приклад оцінки ефективності результату навчання наводяться зміни показника глибини знань залежно від рівня засвоєння:

– *I рівень* (упізнавання) – студент тільки відрізняє даний об'єкт або дію від їхніх аналогів, показуючи формальне знайомство з об'єктом або процесом вивчення, з їх зовнішніми, поверховими характеристиками;

– *II* (репродукування) – студент може не лише обрати на основі низки ознак той чи інший об'єкт або явище, але й дати визначення поняття, перекласти навчальний матеріал;

– *III* (продуктивної діяльності) – студент не лише показує розуміння функціональних залежностей між досліджуваними явищами й уміння описувати об'єкт, але й виконує завдання, розкриваючи причинно-наслідкові зв'язки, вміє пов'язати досліджуваний матеріал з практикою, життям;

– *IV* (креативної трансформації) – студент здатний шляхом цілеспрямованого вибіркового застосування відповідних знань у виконанні творчих завдань виробляти нові прийоми і способи їхнього виконання.

Аналогічно оцінюється ефективність засвоєння знань за кожним якісним показником на всіх зазначених рівнях. Крім того, можливо дати кількісну оцінку засвоєних знань на кожному рівні, використовуючи такі показники: обсяг засвоєних знань, швидкість засвоєння навчального матеріалу, міцність засвоєння, точність засвоєння тощо.

У цілому оцінити результати навчання, з огляду на всі наведені показники, можливо, використовуючи методику тестового контролю або метод компонентного аналізу.

Особливістю наведених методів контролю є те, що вони застосовні до будь-якого виду навчання як до теоретичного, так і до виробничого. Відмінність полягає в тому, що в першому випадку інтегральним критерієм оцінки буде критерій засвоєння навчального матеріалу, а в другому – критерій сформованості професійних навичок, умінь, що забезпечується відповідно своїми специфічними критеріями.

Однією з ключових вимог діяльнісного підходу в навчанні студентів є чітко виражена спрямова-

ність навчального процесу на розвиток у студентів навичок логічного мислення при прийнятті рішень, пов'язаних з характером майбутньої професійної діяльності. Реалізація цього завдання в нових навчальних програмах вимагає вдосконалення наявної системи контролю якості засвоєння навчального матеріалу.

До прогресивних методів контролю належить рейтинговий метод як спосіб оцінки знань, умінь і навичок. Застосування рейтингу є системою, що організує навчальний процес і активно впливає на його ефективність.

Рейтингова система контролю враховує всю активну діяльність студентів, пов'язану зі здобуттям знань, умінь та інших показників, що формують особистісні якості студента: участь у науковій праці на кафедрі, написання реферата, участь у конкурсах науково-технічної творчості, виступ з доповіддю на студентській науковій конференції тощо.

Педагогічне тестування як один із методів контролю засвоєння студентами знань, умінь і навичок має важливі переваги перед традиційними методами контролю знань. От деякі з них:

1. Вища, ніж у традиційних методах, об'єктивність контролю. Звичайно на оцінку, одержувану студентами, впливають, крім рівня їхніх навчальних досягнень, багато інших факторів: особистість викладача і самого студента, їхні взаємини, суворість або, навпаки, ліберальність викладача тощо.

В оцінці, що виставляється на основі традиційних методів контролю, виявляється істотним суб'єктивний компонент. Це підтверджується тим відомим фактом, що за ту саму відповідь різні викладачі можуть поставити різні оцінки. У тесті такий вплив суб'єктивних факторів виключається. Якщо тест досить якісний, то одержана оцінка може розглядатися як об'єктивна.

2. Оцінка, що одержується за допомогою тесту, диференційованіша. У традиційних методах контролю користуються чотирибальною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результати тестування завдяки особливій організації тестів можуть бути презентовані, якщо необхідно, у диференційованіших шкалах, що містять градаційніші оцінки.

При цьому забезпечується вища точність вимірів навчальних досягнень.

3. Тестування має помітно вищу ефективність, ніж традиційні методи контролю. Тести можна одночасно проводити із великою групою студентів. Оброблення результатів для одержання остаточних оцінок проводиться легше, швидше, ніж, скажімо, перевірка контрольних робіт. Особливо великою є економія часу, коли у формі тестування проводяться іспити.

Звичайно, тестування як метод контролю має і свої обмеження. Легше всього за допомогою тестів перевіряти опанування просто організованого навчального матеріалу. Перевірка глибинного розуміння дисципліни, опанування стилю мис-

лення, властивого досліджуваній дисципліні, за допомогою тестів ускладнена, хоча в принципі можлива. Відсутність безпосереднього контакту зі студентом, з одного боку, робить контроль об'єктивнішим, але, з іншого, – підвищує ймовірність впливу на результат інших випадкових факторів. Наприклад, неможливо проконтролювати випадкові помилки студента, спричинені неухважністю або неправильним розумінням завдання. Існують досить витончені методи, що дозволяють значною мірою подолати ці недоліки.

Обмеження тестування як методу контролю необхідно добре усвідомлювати, щоб правильно застосовувати тести. У деяких випадках найкращий ефект дає поєднання тестів із традиційними методами контролю.

Перевага тестів полягає ще й у тому, що можна оцінити рівень імовірності впливу на результат випадкових факторів і знати, наскільки точним є отриманий результат.

Рейтингова сума балів з урахуванням перерахованих вище активів формується за результатами таких видів контролю, як:

Вхідний попередній контроль – контроль знань і умінь студентів на початку вивчення чергової дисципліни.

Поточний – постійно здійснюване «відстеження» рівня засвоєння знань і умінь студентами на лекціях, лабораторно-практичних заняттях, своєчасного й охайного оформлення звіту про лабораторну роботу і його захисту, швидкості й точності виконання ситуаційних завдань. З усіх видів діяльності ведеться облік балів, прийнятий кафедрою, зважаючи на важливість і складність виконуваних робіт.

Рубіжний – контроль умінь і знань студентів на закінчення вивчення теми (розділу), модуля. Цей вид контролю полягає в написанні контрольної роботи, розрахунково-графічному завданні або системі завдань у вигляді тестів.

Підсумковий – комплексна перевірка результатів навчальних досягнень за всіма цілями та напрямками, тобто це контроль знань, умінь, навичок та особистісних якостей, що підлягають процедури оцінювання за встановленими критеріями. Підсумковий контроль оформляється у вигляді залікового або екзаменаційного тесту з усієї дисципліни.

Атестація (лат. «свідчення», «підтвердження») визначається як дія, процедура щодо визначення, кваліфікування та характеристики якості, рівня, класу, розряду, категорії, ступеня, звання чого або кого-небудь; відгук, висновок, оцінка, характеристика, що даються кому, чому-небудь [5].

Відстрочений – контроль залишкових знань і умінь через якийсь час після вивчення теми, розділу, курсу (цей термін може коливатися від 3 місяців до півроку і більше).

Оскільки рейтинг – це шкала досягнень студентів, то цілком очевидно, що повинен бути стандартний інструмент вимірювання. Таким інструментом є правильно побудований і добре

складений тест, що відповідає не лише предметові навчання, але й його завданням, є педагогічним тестом досягнень. Звичайно, в тесті немає завдань, на які можна знайти пряму відповідь у підручнику, тому можливість списування практично виключена або безглузда.

Таким чином, рейтинг допомагає розвиткові й закріпленню системного підходу до вивчення дисципліни. Це, мабуть, найважливіша позитивна властивість рейтингу, крім зазначених вище.

Упровадження *тестового контролю* варто починати з навчання викладацького складу методики розроблення завдань у тестовій формі. При цьому найважливішим є донести до свідомості викладачів, що тест – це не просто звична перевірка, іспит, проби або оцінка знань за допомогою традиційних запитань та екзаменаційних білетів, а *система завдань у відповідній формі*.

Тестові завдання повинні бути короткими, такими, щоб на виконання кожного не витрачалося багато часу. Далеко не будь-яке завдання включається в тест. Воно повинно бути чітко визначеним за формою, змістом і спеціальними параметрами, оцінюваними у ході математичного аналізу. Властивості завдань зумовлюють властивості усього тесту, тому говорять не просто про набір, а про систему завдань.

Тест – науково обґрунтований метод виміру певних якостей і властивостей особистості. Залежно від предмета виміру виділяються тести педагогічні, психологічні, соціологічні, соціально-психологічні, культурологічні тощо.

Процедура тестування, наведена в роботі Д.В. Лясина, починається з того, що випробовуваному дається інструкція, як працювати з тестом. Після цього видаються тестові завдання. Вони можуть або зачитуватися вголос перед групою випробовуваних, або роздаватися випробовуваним у вигляді брошури, або, при комп'ютерному тестуванні, видаватися на екран. Випробовувани дають відповіді згідно з інструкцією або на спеціальних бланках для відповідей, або на дисплеї комп'ютера. Оброблення відповідей може здійснюватися різними способами, але найпоширеніший полягає в наступному. За кожну правильну відповідь на завдання випробовуваному дається один бал; якщо завдання виконане неправильно або відповідь узагалі не дана, то випробовуваному ставиться нуль балів. Після такого оброблення в кожного випробовуваного виходить свій набір одиниць і нулів. Підсумовування всіх одиниць дає тестовий бал випробовуваного. Іноді його називають індивідуальним балом, щоб підкрес-

лити приналежність конкретному випробовуваному. У випадку педагогічного тестування в ньому виявляється рівень опанування навчального матеріалу.

Технологія проектування і розроблення тестів. Алгоритм технології проектування і розроблення критерійно-орієнтовних тестів може бути таким:

Формується програма навчальної дисципліни в навчальних елементах.

На підставі сформульованих цілей навчання і наукового змісту, що відповідає цим цілям, проектується тестові завдання.

Здійснюється експеримент на відповідному контингенті студентів.

Здійснюється дидактико-статистичний аналіз експерименту, на основі якого «вилучаються» ті завдання, на які ніхто не відповів або відповіли всі.

Визначається коефіцієнт кореляції і здійснюється добір завдань для перевірки знання.

Для налагодження тесту визначаються коефіцієнти складності і розрізнення тестового завдання.

Будується матриця оброблення тестових результатів (після відкидання завдань, у яких всі «1» або всі «0»).

Висновки. Узагальнюючи переваги рейтингової системи як одного з інноваційних методів, можна констатувати, що рейтингова система – це не лише оцінка рівня засвоєння знань, але й метод системного підходу до вивчення дисципліни.

При раціональному, з дидактичного погляду, поділі дисципліни на блоки можливе її засвоєння кожним студентом самостійно. У цьому випадку самостійна робота студентів, її реалізація у ВНЗ створює умови для розвитку особистості студента.

Самостійна діяльність із метою отримання студентами знань і вмінь передбачає чітку регламентацію навчання залежно від змісту дисципліни, умов навчання, рівня підготовленості студентів до сприйняття і засвоєння матеріалу.

Література

1. Батракова С.Н. Педагогический процесс как явление культуры (Методологические проблемы): монография / С.Н. Батракова. – Ярославль, 2003. – 228 с.
2. Беспалько В.П. Образование и обучение с участием компьютеров / В.П. Беспалько. – М.: ППО МОДЕК, 2005. – 352 с.
3. Горяинов А.Н. Закономерности работы автотранспорта в логистической системе // Автомобильный транспорт. Вып. 10 – Харьков: ХНАДУ, 2002. – С. 75–77.
4. Горяинов А.Н. Показатели оценки функционирования логистической системы // Вестник ХНАДУ. Вып. 20. – Харьков: ХНАДУ, 2003. – С. 79–83.
5. Горяинов А.Н. Проблемные вопросы работы автотранспорта в логистической системе // Экономика развития №1(21). – Харьков: Видавництво ХДЕУ, 2002. – С. 88–90.
6. Саложников С.В. Питання раціонального природокористування та екології під час роботи будівельних машин і механізмів: метод. посіб. / за ред. Г.Є. Гребенюка. – Харків: Книж. видавн. «Каравела», 2010. – 74 с.
7. Романова О.М. Класифікація детермінант формування екологічної свідомості // Культура народів Причорномор'я. – Випуск 89. – Симферополь: ТНУ ім. В.І. Вернадського, 2011. – С. 119–123.